

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1869

Vita Et Miracula S. Vitalis Confessoris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67915)

A *vero in vicum Sancti Vitalis in Britannia Minori brachium hujus Sancti delatum fuerat, ut ex superioribus productis rectoris Merleti commentariis constat, atque idem etiamnum illic asservatur, ut ex præsentis parochi litteris nobis innotuit.*

Floruit S.
Vitalis cultus
Trenorchii,

14 S. Vitalis cultus apud Trenorchenses celebris semper fuit; constat id non tantum ex veteri Sanctorum corporum apud eos asservatorum catalogo, inter Chiffletianæ Trenorchensis Historiæ probationes (a) impresso, aut ex veteri kalendario ibidem edito, exhibentique ad xvi Octobris festum S. Vitalis Confessoris; sed in primis eruere est ex Trenorchensi Chronico (b) Falconis; in quo apud Chiffletium (c) hæc habes: Wago post Odonis obitum pastorale suscepit officium: qui inlustrium vestigia patrum secutus, futuris probitatis suæ monumenta reliquit. Anno autem regiminis sui decimo octavo, (qui saltem annum 1006 aut 1007 signat, ut ex prædecessoris ætate, annum 989 attingentis, liquet.) in festo Beati Vitalis, dum totum monasterium festive utpote pro sollempni patroni nostri gaudio foret ornatum, per famulorum incuriam igne consumptum est cum omnibus officinis, tamque valida flatu ventorum exstitit ignis vastatio, ut pene omnis suppellex monasterii consumeretur præter Sanctorum memorias, et partem ornamentorum ad cultum Dei pertinentium; quod latebræ cryptarum ejusdem monasterii vix celare potuerunt. Erat præterea in ecclesia abbatix sacellum, quod Bulla sæcularisationis capitulo unitum fuit et cujus S. Vitalis una cum S. Martino Vertanensi patronus titularis erat, ut testis est Juein in sua Trenorchensi Historia (d). Ibidem refragatur hic auctor Chiffletio, asserens jam pridem apud Trenorchenses absque solemnitate actam fuisse S. Vitalis festivitatem.

in alio Burgundie loco, in vico S. Vitalis

15 Neque se continuit S. Vitalis cultus intra monasterii septa. Insigne specimen Burgundionum pietatis erga S. Vitalem n. 21 et 22 Vitæ hujus Sancti occurrit. Sitne vero ex hoc tempore repetenda religio, qua quædam hujus terræ tractus ecclesiæ S. Vitalem in patronum elegerunt, judicet lector. Anno saltem 1120 parocia de Lenna eum jam ut patronum titularem habebat; quod colligitur ex diplomate, dato idibus Maii, indictione XII, quo Calixtus Papa II primo sui pontificatus anno Trenorchensibus permultas confirmat possessiones, quas inter in Matisconensi diocesi... ecclesiam... Sancti Vitalis de Lenna. Neque sola ad eos pertinebat ecclesia, sed et tota ditio, quam ut sibi servarent abates, construxere castellum tempore Caroli regis VI, quod regnante Ludovico XI sæpius captum et receptum fuit, ut habet liber recens editus cum titulo: Annuaire du département de Saône et Loire pour l'année 1839. Ex litteris vero præsentis parochi, ad frontem hujus Commentarii jam adductis, etiamnum hunc cultum vigere nobis constitit. Quod vero pertinet ad illum, qui S. Vitali exhibetur in vico, qui ab ipso suum nomen in diocesi Nannetensi mutuatus est, in annotatis ad ipsam Vitam de ea dicendum erit. Satis hic fuerit exhibuisse quotidianam commemorationem, quæ olim usurpanda erat Sannetensi rectori, ut ex Merleti scriptis intelligimus:

AD LAUDES: Sancte Vitalis, Christi Confessor, audi rogantes famulos, et impetratam cœlestis tu defer indulgentiam.

VERSUS: Ora pro nobis, Beate Vitalis,

RESPONSORIUM: Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

AD VESPERAS: Nobilis Christi Confessor Vita-

(a) P. 308. — (b) Num. 45. — (c) Hist. Trenorch. probat., p. 28. — (d) Hist. de Tournus, p. 44. — (e) A Memorial of

lis, vitam vere nobilem ducens, vitam æternam meruisti recipere, et tuis cultoribus incolumitatem obtinere.

VERS. Ad te confugimus, Beate Vitalis, RESP. Suscipe preces nostras et vitam nobis impetra beatam.

ORATIO: Adesto, Domine, supplicationibus nostris, etc.

16 Non stetit in Gallia S. Vitalis cultus: e Britannia Minori transit in Britanniam Majorem, adeo ut dum illa eum veluti incolam, hæc tanquam indigenam veneraretur. Atque hæc manifesta nobis sunt ex Martyrologio Anglico (e), in quo ad diem xvi Octobris ex Dedicationibus Willis asseritur, olim in ea Angliæ parte, quæ Vallia dicitur, exstitisse templum, quod sub patrocinio Sancti nostri Vitalis divino dicatum erat servitio. Paucis his de S. Vitalis gestis et cultu præmissis, subdimus Vitam descriptam superius.

et in ipsa Anglia.

VITA ET MIRACULA

S. VITALIS CONFESSORIS.

Ex duplici Ms. Breviario Trenorchensi, collata cum editione Chiffletii S. J. et suppleta ex Ms. gallico ecclesiæ sancti Vitalis.

Vita, miracula et translationes S. Vitalis.

In hujus itaque territorii Ratinsis a ambitu et loco secretiori exstitit quidam incola ducens progeniem ex gente Anglica, quem decoravit non solum parentum nobilis prosapia, sed et morum ineffabilis elegantia. — Qui dum genus duxit de gente pulcherrima b, pulchrior fide factus perfecta, adhæsit auctori toto nisu sui desiderii, ita ut, relicto omni præsentis vitæ lenocinio, ac militiæ terrenæ tyrocinio, labentia respuens, inhianter vitæ præceptis adhærens, ardua vitæ arctioris vota assumens, soli placere Deo studens elegerit singulariter cum Deo juste vivere, quam positus cum plebe humana assidue peccare. — Quod ideo studuit ut altius et velocius inimicum posset subjicere, qui protoplastum esu tentavit nefario, ac pro eo diu exilio relegatum retinuit infra flammæ fotentis et tenebræ domicilium. — Cujus veritus anfractus rapidos, digne vocatus homo Vitalis, contra illum assumpsit in capite crucis galeam, in corpore gestavit castitatis loricam, collo scutum sumens fidei. — Accinctus est ense justitiæ, ut legitime peracto certamine pugnæ, triumphatricis palmam victoriæ sumere posset a largitate suavis gloriæ.

S. Vitalis, Anglus, eremiticam ducit vitam in agro Ratensis:

a
b

2 Erat autem cellulæ habitatio beatissimi viri in ipso confinio Ratinsis, quodam in monte, Scobrit c nomine, in qua divina virtus ita hunc virum sibi ardentissimo amore copulavit, ut quæque fuerant terrena parvi pendens, veluti si in cœlestibus jam moraretur, totus homo sic erat intentus cœlo. — Diatim orationum instans labori, ducens continuatas noctes simili vigilantia, singultus et gemitus effundens lacrymarum, macans carnem ciborum inedia.

omnia erga Deum, c

ancient British piety. Supplem., p. 26.

A
erga ani-
mam
d
3 [Sic d de die in diem proficiebat in chari-
smatibus melioribus, corpus suum ita subiciens
spiritui, et spiritum affectusque ita subdens suo
Creatori, ut bonum exemplum et præcellens om-
nis virtutis et perfectionis imago foret in gratiam
uniuscujusque se imitari volentis. Justus enim
erat in suis actionibus, veridicus in suis verbis,
mitis in suis moribus, munitus magno spiritali
robore, largus in danda elemosyna, castissimus
et honestissimus in anima et corpore, sanctus et
pius in cogitationibus, sobrius in cibo et præter-
ea humilitate plenus, perseverans semper in spe
Dei Creatoris.]

et corpus
suum
B
atque erga
proximum
adimplet offi-
cia.
e
4 Erat vir specie amabilis, carus omnibus pro-
pter suum consilium, scientiam et doctrinam qua
abundabat, in prosperitate non elatus, in adver-
sitate non dejectus. Et licet paupere vestitu ute-
retur, nobilem tamen præferebat decorem, et in
omnibus actionibus valde insignis erat; quando-
quidem ornatus erat multis virtutibus, quæ eum
perfectum reddebant in vera scientia divina, quæ
in eo relucebat, omnesque quibus erat notus illu-
minabat, utpote mire effulgens in homine spe-
cioso, qualis erat ipse. Pulcher scilicet erat sta-
tura, clarus facie, et corpore bene compositus.

5 Porro inter omnes quæ in eo effulgebant vir-
tutes eminebant amor et fervor ardens devotio-
nis erga Deum et eximia caritas erga proximum.
Licet enim vita solitaria, (quam e profitebatur,
quo integrius vacaret meditationi rerumque spi-
ritualium contemplationi, et cum Deo ageret),
non sineret plurima ab eo fieri opera misericor-
diæ corporalia, verumtamen pro viribus se im-
pendebat promovendæ Dei gloriæ, devotioni fi-
delium, et allevationi proximi necessitatum.

Cum sibi
oratorium
castrueret,
mirabilem
fontem elicti.
f
6 Ex traditione f pro explorato tenetur in loco
in quo sancte vixit (quæ nunc parœcia est ejus
nomine insignita), die quadam, sive inspirante
Deo sive jubente, quoddam abbate, aut alio supe-
riore sub cujus obedientia et directione vitam
suam sanctam componebat, peculiare ei studium
fuisse ædificandi, in monte Scobriith, quem incol-
lebat, oratorium quoddam in formam sacrarii;
et, cum a toparcha de Princê impetrasset licen-
tiam tignariæ materiæ ex silva de Princê g de-
cidendæ, lignarios fabros boumque ductores cum
curru bobusque in illam ab eo ductos esse; hos
vero et animantia cum medium iter ligna redu-
centes peregissent, essentque in loco iniquo et
procul ab omni domo remoto, atque aeris fervor
et diuturna siccitas sæviret, intolerabili siti la-
borasse atque illic hæsisse. Quare sanctus vir ge-
nibus procuravit, oculos ad coelum et cor ad Deum
Creatorem ac Dominum suum, cujus gratia labo-
rabat et tantam patiebatur sitim, sustulit, eique
ardenter supplicavit ut aquam, qua sitim levarent,
impertiretur, ut iter perficere possent. Porro in
Deo fiduciam suam collocans, telluri inseruit ba-
culum, et illico ex eodem loco scaturivit aqua
limpidissima, quæ deinceps prorumpere non ces-
savit; atque hoc pacto exstitit fons h, qui etiam-
num in eodem loco salit et quo plurima stagna
implentur: hinc semper cognominatus est fons
S. Vitalis. Ad eum supplicantium ordine conve-
nire assolent diuturnæ siccitatis tempore vicini-
orum vicorum incolæ, Deum per Beati Vitalis in-
tercessionem imploraturi pluviam; quam quidem
Deus sæpissime elargitur.

In Sancto
demortuo
h
7 Demum cum vir sanctus post innumerabilia
plurimarum virtutum bonorumque operum exer-
citia ad magnæ senectutis ætatem devenisset,
morbo tentatus, veri Christiani implevit officia et

Deo reddidit animam, quæ feliciter tetendit ad
fruendum inter choros Angelorum vita æterna
i.]

8 Ut rite in eo adimplerentur evangelicæ bea-
titudines, in quibus pauperes spiritu capescunt
regna cœlorum. — Mites possident terram vi-
ventium, et lugentes consolationem merentur
perfectorum, esurientesque sitientesque justitia
saginantur, ac misericordes bona maximæ pieta-
tis inveniunt, patientiamque habentes filii Dei
cognominantur. [Quod Deus in servo suo S. Vi-
tali adimpletum fuisse commonstravit, quemad-
modum inferius videbitur.]

9 Corpus beatissimi viri S. Vitalis positum est
in lapideo sepulchro prope suam cavernam in eo-
dem monte Scobriith (qui h olim penes sanctos
senes religiosos monasterii Herensis erat). Quo
in loco Scobriith perennem insignium et præcel-
lentium ejus virtutum memoriam ab eo posteris
relinqui voluit Deus Creator; ut cum divina po-
tentia appareret, quanta reapse in massa ejus
corporis apparuit, continuo recognosceretur in
cœlis nunc vivere anima, quæ in terris illud in-
habitaverat. Plura enim magna et insignia pro
illud operatus est Deus miracula l, quæ satis su-
perque comprobabant ejus sanctitatem et felicitatem;
quæ licet numero permulta sunt, pauca
tamen tantum ex his quæ rescivimus notamus.

10 Deus itaque, volens corpus illius viri, qui
se in vita tam fideliter amaverat sibi que famula-
tus erat, post mortem honorari, pluribus homi-
nibus suggestit consilium pii hujus viri in corpo-
ris præsentia invocandi; quoniam spes eis esset
fieri posse, ut is, qui Deo tam bene serviverat,
plurimum ab eo diligeretur, atque proin sibi im-
petrare posset, quæ ad salutem atque vitam ne-
cessaria forent. Quibus precibus Deus tantam ad-
didit virtutem, ut quæ peterent per merita sui
servi et Beati Confessoris S. Vitalis assequerentur.

11 Talis sors obtigit cujusdam uxori, vici hu-
jus Sancti incolæ, quæ, quia insana et animi im-
pos facta erat, a marito suo ad tempus separata
fuerat. Cum itaque diu ac noctu hac illac vagare-
tur suas ineptias peragens, boni tandem a qui-
busdam consultum est eam in præsentiam Sancti
deducere; ubi (non per suas preces) sed per de-
votionem eorum qui eam adduxerant et per au-
xilium et favorem sanctissimi Vitalis, paucis post
diebus recuperato rationis usu, hæc quæ ægrota
adducta fuerat sana rediit. Unde aperte cognita
est magna amicitia qua Deus servum prosequer-
batur et potentia quam eidem concesserat.

12 Alia mulier nomine Oda, vici de Scobriith
quoque incola, deserto hoc vico, in alium locum
commigraverat, hic deinceps habitatura. Paulo
autem post acerbissima manus epiphora tentata
est; qui dolor ita excrevit ut juncturæ pollicis
mediæ manus palmæ adhærerent. Unde ita de-
formis et vitata facta erat ut, omni hujus manus
officio amisso, hoc membro capta et iners vide-
retur. Tædio itaque tam diuturni doloris permo-
ta, rediit ad Sanctum morbi sui allevationem im-
petratura. In ejus ecclesia orationem suam de-
vote fudit; qua fusa, tetendit ad ecclesiæ limen,
ut illic signum crucis formaretur in sua manu,
cujus nervi contracti et breviati erant. Porro
cum hoc signum factum et Sanctus invocatus fo-
ret, separatus est pollex, in locum suum rediit,
nervi relaxati sunt et manus usui reddita; mulier
vero se omnis doloris et debilitatis expertem sen-
sit. Atque hæc ita nativæ valetudini restituta est,
impensasque gratias et laudes Deo omnipotenti

et

D

i
adimplentur
octo beaitu-
dines;

sepelitur

k

E

i

et clarescit
miraculis:animi impo-
tem sanat;

F

a manus epi-
phora mu-
lierem

A et clementi et S. Vitali ejus dilecto servo solve-
rant tum ipsa tum quicumque aderant.

et viram a
nervorum
contractione,
m n

13 Exstitit quoque in civitate Ploasnel Castro
m vir quidam nomine Vulinus n, qui similiter om-
nium nervorum et membrorum contractionem
patiebatur, et languori, quo defatigabatur tenua-
baturque, plurimum obnoxius erat. Porro conti-
git ut homo quidam præcellenti et suprema pul-
chritudine ei apparuerit, eumque monuerit : si
sinerent vires, peteret ædem S. Vitalis, ut illic
valetudinem recuperaret. Hic itaque homo, divina
adjutus gratia, itineri se dedit, pervenit ut poterat
ad ecclesiam S. Vitalis ; et, nocte Nativitatis
Domini nostri Jesu Christi adventante, adiit
ecclesiam, preces fudit, manibus gerens multa
cum fide candelæ munusculum. Cum vero qui vi-
gilabant, concinerent Dei laudes, in officio hujus
noctis celebrari solitas, hora qua primum Missæ
sacrificium inchoatum est, ægrotus qui aderat
humis extensus jacuit, emittens lacrymas et que-
stus miseris cum clamoribus, ita ut ad misericor-
diam moveret omnes adstantes, qui cum eo fle-
bant, et nostrum Redemptorem implorabant, ut

B per merita dilecti sui servi Vitalis dignaretur ei
reddere sanitatem, eumque restituere corporis
valetudini, quam ei olim concesserat. Quæ piæ
supplicationes effectum suum sortitæ sunt : eo
ipso quippe tempore ægrotus humo surgit, et ac-
cedens ad altare invocat et implorat ex animo
beatissimum Vitalem, ut per magna ejus merita
vehementiam doloris sibi auferat et corporis san-
nitatem sibi afferat. Atque tunc per virtutem et
potentiam divinam hic homo, qui in mortis an-
gustias jam venerat, sanus et toto corpore inte-
ger factus est : opus dignum æterni opificis, qui
ei vitam dederat, atque hoc prodigio honoravit
fidelem suum servum Vitalem, ob cujus amorem
concedit et patrat quicumque a se petatur. Om-
nes variis ex locis illuc congressi, ut Missæ sa-
crificio et toti nocturno officio interessent, oculati
testes fuerunt hujus miraculi, quod in eorum con-
spectu Deus patraverat.

stiumque ab
instanti
morte libe-
rat;

o

C 14 Fama autem Sancti meritorum in tantum
ubique sparsa est, ut ad aures plurimorum mor-
bis aliisque necessitatibus laborantium pervene-
rit. Hos inter numerandus est senex quidam, Ju-
dicael nominatus, e vico de Frossay o, qui, cum
æger decumberet, tanto dolore cruciabatur, ut
jam animam Deo redditurus haberetur. Cui rei,
susceptis devote a sacerdote suo et patre spiri-
tuali penitentiae et Eucharistiæ sacramentis, se
paraverat, et in tantum jam devenerat discrimen,
ut vix animam ducere posset. Inter has itaque
vitæ reliquias Deo vovit atque promisit se ipsum
visitaturum ecclesiam S. Vitalis, si sibi gratiam
et favorem restitutæ valetudinis largiretur. Per
Sancti virtutem effectus continuo secutus est ora-
tionem ; nam præter omnium spem, lectum deserit,
baculoque nixus infirmo procedit gradu et
viæ sese committit. Cum autem ad ecclesiam ven-
nit, orationem suam fudit ; et postridie confessus
est se per Dei gratiam et boni Vitalis perfecte
sanatum et sospitem esse.

et mulieri

p

15 In eodem vico quædam quoque degebat mu-
lier dicta Teburgis p, quæ præ vehementi capitis
dolore insana et errabunda facta erat. Ut itaque
ab hoc sanaretur malo, ad plures vicos benefico
Sanctorum cultu insignes iverat. Verum apud S.
Vitalem tantum salutem invenit.

atque viro
rationis
usum resti-
tuit.

q

16 Alius vir nomine Araldus, vici S. Perseve-
randæ q incolæ, visione phantasmatis, sibi in dia-
boli formam apparentis, usu memoriæ orbatus

fuera, et tantæ amentiae æstum patiebatur, ut
quoscumque posset dentibus morderet. Erat ta-
men penes consanguineos, qui quantum poterant
vinculis eum ligatum tenebant, ducebantque per
Sanctorum loca, et pervenerunt ad S. Vitalis ec-
clesiam. Hic eum ligatum reliquerunt, ejus de-
mandantes curam alicui e monachis, ejusdem mo-
nasterii procuratori ; qui cum eum diutius obno-
xium videret asperitati hujus amentiae, consilium
iniit ei imponendi sportam dossuariam seu vimi-
neam cistam, eumque onerandi lapidibus, eccle-
siæ ædificandæ destinatis ; quibus cum eum onerasset,
hanc sarcinam ab eo portari præcipiebat,
eumque ducebat fune, quali jumentum ducitur,
atque hoc pacto ad sæpius pergendum ad eccle-
siam eum cogeat. Quod bonum opus, quantum-
vis invitus faceret, brevi ei salutari medicinæ fuit.
Nam paucis diebus post animi sui compos et sanus
factus, ultro supplicavit Deo et bono suo servo
Vitali ; qui viro sibi servienti tam bene subvenit
et succurrit magna sua virtute et viva caritate, ut
omnes incitarentur ad Deum laudandum et San-
ctum in omnibus suis necessitatibus invocandum.

D

17 Sed temporibus Pippini r regis Aquitaniæ,
Joannis Romani Pontificis et Hibbodi abbatis mo-
nasterii Herensis, magna piratarum multitudo,
hostium regni, e Dania egressorum, irruerunt
per Oceani littora in vicinas obvias terras, de-
prædantes et populabundi, ad belli et latrocinii
instar, insulas, civitates, ecclesias et castella ;
quæcumque autem auferentes, omnia funditus sus-
deque vertebant ; captivos trucidabant, nulli par-
centes ætati ; omnem impietatem, crudelitatem
et inordinatam probrosamque concupiscentiam
erga utriusque sexus homines exercebant, se ex-
hibentes tormentorum rigore et impudicitis, quas
in sibi obvios admittebant, maxime execrandos
abominandosque hominum : ebrii et procaces,
tamquam rabidi per mare et flumina in illud ef-
fluentia, Ligerim s, Sequanam et Garunnam sca-
phis discurrerent. Hi itaque detestandi prædones
Britanniæ regionem, quam olim cornu t et finem
Galliarum nuncupabant, populantur et funditus
disperdunt ; tunc metropolis Dolus u et septem
ei subjacentes civitates, miris propugnaculis mun-
itæ, quarum hæc nomina sunt : Venetiæ, Ke-
rahes, Corisopitus ad Ellam fluvium, Corisopitus
Corentini, Portus Saliconi, Diallentic, et civitas
Sancti Pauli (quibus olim et etiamnum alia no-
mina sunt) viduatæ ac exhaustæ fuerunt non se-
cus ac civitates Nannetæ, Andegavi, Turones,
Aurelia, Niverni, cum omnibus intra earum fines
existentibus castellis. Hæc stygiæ pestes, Garun-
nam ingressæ, Burdegala, Petrocora, Biturica et
civitatibus Xantonum potiuntur ; Sequanam vero
subeuntes, populantur Rhotomagum, Constantia
Castra, Abrincas, Rhedones, Noviomagum, Lu-
tetiam Parisiorum, Bellovacum, Senones, Car-
nutum et alia plura munitissima civitates et ca-
stra Galliæ : quæ cuncta acciderunt propter ci-
vilem discordiam, quæ, defuncto patruo Caroli
Magni v, inter quatuor reges flagravit.

Normannis
ingruentibus
r

s

t

u

F

v

atque omnia
vastantibus,
w

flammas

A flammis eis supponebant, et igne destruebant, quas Deus comburi permittebat: quas vero comburere non poterant, eas conterebant et in pulverem redigebant, aquæ deinde aut vento tradituri, ne de eis in terra superesset memoria. Tunc in Galliis hæc Isaiaæ propheta adimpleta est: Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terræ.

Herenses
monachi
y

z

19 Monachi itaque, qui S. Filiberti monasteria y incolebant, hanc carnificinam et generalem quæ hæc regio affligebatur persecutionem extimescentes, adierunt regem Pippinum ejusque implorarunt consilia. Eo itaque auctore z, jussurunt præpositi, ut secum asportarent corpora sancta tum Martyrum, tum Virginum, tum Confessorum, omnesque quas in suis monasteriis haberent Reliquias; et ut fugerent seseque abderent in speluncis et cavernis vicinis, quas invenire possent, eisque concessit rex quædam refugia et partem sui regni turbarum expertem. Quod cum audivissent plurimi monachi aliæque utriusque sexus ecclesiasticæ personæ, maluerunt permissam sibi a Deo et a rege consultam capere fugam, quam crudelium paganorum mucronibus sese exponere.

Trenorchium defecerunt S. Vitalis corpus,

B

20 Quos inter computandi veniunt S. Filiberti monachi, qui ex Herensi suo monasterio egressi (Herum insula Oceani est), secum detulerunt sacras suas Reliquias, scilicet Beatissimæ Virginis Mariæ Deiparæ, SS. Apostolorum Petri et Pauli, corpus dilecti a Deo S. Filiberti, corpus illustrissimi et celeberrimi S. Vitalis, S. Samsonis, et S. Benedicti aa (carissima eorum pignora) cum exigua suppellectili, quam eis concesserat Deus. Ut itaque seipsos et pretiosos beatorum Sanctorum thesauros servarent, prope profecti, devenerunt ad fines Burgundiæ in magnum magnificentæque ad ripas Araris exstructum monasterium; in quo morati sunt, posueruntque sacras quas deferebant Reliquias: et corpus sanctissimi Vitalis insertum est aureæ gemmisque exornatæ lipsanotheçæ.

quod pestis tempore
bb

C

21 Porro aliquo tempore post bb accidit, ut in hac regione oriretur pestis tam contagiosa et vehemens, ut omnia vastaret; ita quidem, ut fere æstimatum foret finem mundi adesse, quandoquidem viri et mulieres, juvenes et senes ubique mortui humum caderent. Timor autem tam intolerabilis homines corripuit, ut quisquis integerimus sibi diem non polliceretur, quoniam omnes viderent socios suos inter loquendum in suas ulnas subito mortuos procidentem.

Burgundiæ
populis

22 In tanto stupore præcipua Ecclesiæ capita conveniunt, et ex antiquissimorum sententia statuitur præscribendam esse penitentiam et afflictionem generalem, triduanum videlicet jejunium. Et responso a se dato, continuo monuit Deus id sibi placere, dummodo S. Vitalis membra in fetore ita collocarentur, ut populus ea subire posset; sese vero propter S. Vitalis preces et merita stragi finem impositurum. Res ita agitur, accipitur Sancti corpus, honorifice involvitur variatis mappis, velis et paramentis, atque ita ornatum imponitur summis quibusdam erectis valvis, et illic collocatur in gratiam quidem omnium, horum vero in primis qui vivere cupiunt, dummodo accedant ad sanctum corpus et accipiant medicamen, quod Deus per virtutem sanctarum et sacrarum Reliquiarum dilecti sui servi largitur.

saluti est.

23 Nuntium hujus magni beneficii spargitur continuo per vicus, civitates et castella circumjacentia, atque adeo per totum regnum. Accurrit populus, viri et femine undique conveniunt, pe-

ctore timorem claudentes, facie pallorem et mortis speciem prodentes, rogitanterque Deum, ut sua sibi peccata remittere, se a mortis discrimine liberare et se sanos et salvos per merita ejus servi S. Vitalis servare dignetur: unde quotquot ad sacrum corpus accesserunt, a morte et contagione præservati sunt ce. Obtigit miraculum post persecutionem; ex cujus dd historia paucissima tantum gesta excerptimus, ea ordinantes inter præcedentia, quæ partim legimus, partim ex vero relationum testimonio facta esse audivimus.

D

cc
dd

ANNOTATA.

a De pago Ratiatensi, seu Ratensi confer num. 1 Commentarii prævii.

b Alluditur ad vulgatissimum dictum S. Gregorii Papæ, quod Anglorum conversioni ansam dedit. Noverit lector signum, — quod ad frontem hujus sensus videt, hoc loco non secus ac inferius designare quas in lectiones hæc Vita in Trenorchensi Ms. divisa esset.

E

c Jam pridem vocatur hic mons vicus S. Vitalis, gallice Saint Vial, Saint Viau, Saint Viaud, quod vulgare S. Vitalis nomen est. Distat hic locus tribus leucæ quadrantibus a Paimbœuf, qui exiguis in ipso Liyeris ostio portus est.

d Ut numero 7 Commentarii prævii monui, quæ similibus uncis [ ] inclusa sunt, deerrant in Ms. Trenorchensi, atque ex Ms. Gallico versa sunt. Indubium mihi est num. 3, 4 et 5 ad Vitam omnium primo conscriptam pertinere: secus enim sensu fere caret, quæ num. 7 de octo beatitudinibus prædicantur. Laudandi modus insuper idem est ac in præteritis numeris.

e Hanc parenthesis non secus ac plerasque alias a rectore Merleto intrusam autumo. Aliquoties saltem hujusmodi intrusio manifesta est.

f Asseverare non dubito totum hunc numerum ab eodem rectore quoque intrusum esse; modus scilicet narrandi prorsus diversus est, neque ambiguum videtur, quin ad hunc locum referenda sint Alberti le Grand asserta, quibus prædicat insignes traditiones a dicto rectore annotatas fuisse, ut num. 6 latius recitavimus. Missa est ad nos præsentis parochi relatio de eadem traditione. Aliquanto quidem diversa ab ista est, non ita tamen ut nos remoretur. Signandum solummodo parvam crucem erectam esse apud hunc fontem, qui in tota regione notus est sub nomine gallico: Fontaine du bienheureux Saint Vial. Cum siccitas adurit agros, veniunt etiamnum supplicantium ordine vicinarum paræciarum incolæ, pluviam a Deo hic postulaturi.

F

g Silvam de Princé etiamnum exstare colligo e tabulis geographicis Cassini: quatuor leucis distat a vico S. Vitalis, seu a monte Scobrith, in quo ecclesia nunc est.

h In dissertatione nostri Henschenii de Vita S. Gummari, quam Le Roi Notitia seu Marchionatus Antverpiensis inseruit, quaque usi sunt illius successores in Vita S. Gummari, dicitur de simili origine fontis S. Gummari. Non dubitat laudatissimus ille noster decessor hujusmodi traditiones inter commentata ablegare, sentitque Sanctorum nomina tot fontibus accessisse, quod Sancti eorum aqua aliquando usi sunt. Equidem non dissentirem ab eo qui affirmaret hæc fontium nomina ab usu, quo olim agri, animalia, fontes, etc., benedicebantur, atque etiamnum benedicuntur, repetenda esse.

i Affirmat Albertus le Grand et secundum eum

Lobi-

- A Lobinavius S. Vitalem die xvi Octobris circa annum 740 abiisse. D. Kerdanet, Vitarum Sanctorum Alberti Le Grand recens editor, in annotato apponit R. D. Deric, quem in suo proemio (a) laudat R. D. Tresvaux, S. Vitalis mortem referre ad annum 745, quin novæ hujus sententiæ rationem prodat: quam opinionem in Vitis Sanctorum Britannicæ, quas nuperius conscripsit R. D. Garaby, similiter reperio. Verum ego neminem ex illis hic laudavero ob rationes num. 8 Commentarii prævii productas. Numerus qui sequitur usque ad verba: Quod Deus.... desumptus est ex lectionario Trenorchiensis.
- k Hanc parenthesin denuo intrusam censeo a rectore Merleto; totus vero hic numerus nescio a quo compilatore conflatus videtur ex fine primitivæ Vitæ et ex miraculorum prologo.
- l Si quis advertat quo loco hæc miracula posita sint, persuasum sane habebit totius hujus descriptionis collectorem sensisse ea ante asperiores irruptionem Normannorum facta esse: et quidem in omnibus his miraculis supponitur corpus S. Vitalis in monte Scobriith exstare; quod cum ad annum 858 inde delatum videatur, ut num. 11 Commentarii prævii monitum fuit, consequens est collectoris sententiam sat firmam esse. Ex altera vero parte cum num. 16 ipsius Vitæ prodeat Herensium monachorum procurator, necesse est, ut conscripta et verisimiliter hoc prodigium factum sint post annum 839, quo S. Vitalis ecclesia Herensibus donata fuit. Num. 7 ex conjectura propositus fuit tanquam horum miraculorum scriptor Ermentarius, qui iisdem fere temporibus, jubente suo abbate Hilbodo, S. Filiberti miracula collegit.
- m Ploasmele Castrum, vulgo Ploërmel nuncupatum, oppidum diocesis Venetensis est, olim diocesi Sam-Macloviensi subjacens et aliquot tantum leucis a vico S. Vitalis distans.
- n Albertus Le Grand non Vulinum, sed Milinum scripsit.
- o Distat hic vicus, in quantum ex tabulis geographicis Cassini intelligo, sesquileuca circiter a vico S. Vitalis, neque late disjacet a Ligeris ripis.
- p Tethburgium habet Le Grand, et forte melius, utpote usitatus.
- q Vicus S. Perseverandæ, vulgo Sainte Pazanne appellatus, quinque leucis circiter dissitus est a vico S. Vitalis jacetque inter silvam de Princé et Grandem lacum (le lac de Grand-lieu). S. Perseveranda, quæ vulgo Pecine, Pechinne, Pazanne audit, colitur die xxiv et xxvi Junii.
- r Venimus tandem ad tertiam partem S. Vitalis Vitæ consutam ex utroque libro Ermentarii de Translationibus et Miraculis S. Filiberti. Verum enimvero sutor iste homines, tempora, facta, omnia miscuit, licet ante extensæ sæculum xii vixerit, ut ex annotato u liquebit. Ecce ab initio habes ad eadem tempora relatos Pippinum, ab anno 814 usque ad annum emortualem 838 Aquitanicæ regem, Joannem Papam VIII cujus pontificatus inter annum 872 et annum 882 includitur. Hibbodus seu potius Hilbodus, qui Herense pedum ab anno 825 usque ad annum 854 tenuisse æstimatur.
- s Invasiones, ad quas hic alluditur, latius enucleatas vide lib. II Translationum S. Filiberti. Acciderunt autem post annum 840. Ermentarius tacet destructionem Doli, etc.
- t Adrianus Valesius in Notitia Galliarum ad vocem Curiosolites censet Aimoinum primum aut inter primos sæculo xi inuenta hoc nomine usum esse lib. II Miraculorum S. Benedicti.
- u Vulgaria nomina Doli et septem sequentium locorum sunt: Dol, Vennes, Carhaix, Quimperlé, Quimpercorentin, Morlaix, Aleth et Saint-Pol-de-Léon. Quod Diallectic idem esse dixi ac Aletum, e cujus civitatis ruinis civitas S. Maclovii (S' Malo) orta est, hæc est ratio: in fragmento historiæ Britannicæ Minoris, quod Hyacinthus Moricius edidit (b), bis prodit diocesis aut episcopus Dialectensis (c), et alibi in ejusdem Collectione (d) denovo redit Dialectensis episcopus. In priori vero fragmento hæc insuper habes: Nomenojus... in locis eorum (quorundam episcoporum Britannicæ) alios constituit, adminuensque parochias eorum, videlicet in monasterio Doli, quod tunc temporis erat ex diocesi Dialectensis ecclesiæ, et in monasterio S. Brioci et Sancti Tutualis Pabut, episcopos tres usurpativos instruxit. Eadem fere repetit alter chronologus, cui antiquitate et auctoritate multo minor est, atque adeo hæc impugnare studet. At in editione regia operum Sirmondi (e) exstat scheda, e Ms. Montis S. Michaelis descripta, quam idem Sirmondus (f) plurimum laudat, et quæ cum primo fragmento, in Cartusia Vallis-Dei in diocesi Sagiensi reperto, consonat; in ea vero loco Dialectensis Aletensis legitur. Novi quidem Salanconem, qui hic episcopus Aletensis dicitur, in epistola synodica concilii Suesionensis (g) ad Nicolaum I, episcopum Dolensem appellari; verum ii, qui Dolensis sedis initia ad Nomenoji tempora referunt, duce P. Sirmondo (h), amanuensium oscitantæ aliæ rationi id adscribunt; alii autem, qui multo antiquiorem Dolensem cathedram faciunt, eam lectionem omnino sequuntur (i), quin tamen Sirmondi schedam corruptam esse sustineant, satis habentes contendisse hanc ex ira in Britones ab Anonymo scriptam fuisse (k). Quocirca nihil ex hac sententiarum varietate adversus dicta de Aleti nomine colligi potest. Vide insuper in Notitia Galliarum Valesii Aletum olim a Britannis Guich-Aleth, Quid-Aleth dictum fuisse: unde patet plurima huic civitati fuisse nomina. Cum autem septem superius enumeratæ civitates Dolo subjacere, et Dolum metropolis dicatur, liquet hæc scripta esse ante annum 1199, quo dato diplomate Innocentius III Dolum cum reliquis Britannicæ Ecclesiis denuo Turonibus subjecit. Vide opus Joannis Maan de Ecclesia Turonensi (l).
- v Quis non noverit Ludovicum Pium, qui hic designatur, non patrum sed filium esse Caroli Magni? Vide apud Ermentarium aliosque obvios scriptores late enucleatam discordiam, de qua hic sermo est.
- w Germania Belgium et Frisiam sane indicat.
- x Hæc verba non Isaia, sed Jeremiæ sunt, cap. I, § 14. Habes eadem verba in libro II Ermentarii.
- y Designare sane vult Herense et Deense monasteria.
- z Hic denuo summa confusio est. Hæc referuntur apud Ermentarium lib. I Miraculorum et Translationum ad annum 836. Generale placitum tum habitum est. Num. 11 Commentarii prævii breviter explicui universam Herensium fugam.
- aa Is est S. Benedictus, cultus die xxiii Octobris Quinciaci, ut notatum fuit num. 13 Commentarii prævii, ubi de aliis Sanctorum Reliquiis quoque agitur.
- bb Alluditur hic forte ad mortalitatem, anno 869 in Burgundia ortam; de qua Clarius in Chronico S. Petri-Vivi in hæc verba loquitur (m): In die-

(a) Vies des SS. de Bretagne, avert. p. ix. — (b) Mémoires de Bretagne, t. I, col. 279 et seq. — (c) Ibid. col. 284. — (d) Ibid. col. 23. — (e) T. III col. 409 et seq. — (f) Ibid. col. 170. — (g) Labbe Concil. t. VIII col. 838. — (h) T. III

Oper. col. 170. — (i) Tresvaux, l'Eglise de Bretagne, p. 254. — (k) Ibid. l. c. — (l) P. 129. — (m) Rec. des Hist. de France, D. Bouquet, t. VII, p. 266.

A bus illis facta est fames et mortalitas magna per totum regnum Francorum, maxime per Aquitaniam et Burgundiam: ita ut præ multitudine morientium non esset qui sepeliret. Nam Senonis inventi sunt una die quinquaginta sex homines mortui; sed misericordia Christi in ipso anno cessavit.

cc Ad calcem San-Vitalensis Ms. invenio notatum, hoc loco Vitæ inseri debere sequentia: Postmodum in memoriam insignis hujus miraculi erecta est in vico S. Vitalis crux lapidea, duabus pillis sustentata, quam subire licet; et qui febris laborant et præ reverentia eam subeunt in honorem Jesu Christi crucifixi, cui se in baptismo subdiderunt, et ei Beatoque Vitali devota aliqua

oratione supplicant, aut aliqua abstinencia obsequuntur, paucis diebus post restituuntur sanitati. *Pertineatne hoc fragmentum revera ad Vitam, an vero compositum sit a rectore Merleto, eo vehementius ambigo, quo magis miror in textu gallico quædam inserta et deinde expuncta fuisse verba. Cum præsens parochus in sua ad nos epistola et R. D. Garaby in suis Vitis Sanctorum Britannia hujus crucis et populi pietatis non meminerint, planum est conjicere ea exæunte sæculo superiore destructa fuisse.*

dd Totus hic sensus in Ms. Gallico vere inextricabilis erat; quam verisimillimam autumavi interpretationem, eam selegi. *Historia, de quo hic sermo, videtur eadem esse ac Ermentarii sæpe laudata scriptio.*

D

DE S. GURDANIO SEU GURDINELLO,

EREMITA, DUACI ET AQUISCINCTII

IN DIÆCESI CAMERACENSI.

SYLLOGE

S. Gurdanius idemne sit ac S. Gurdinellus; origines Aquiscinctienses; S. Gurdanii variæ translationes et cultus.

ANTE MEDIUM
SÆCULUM IX

Duaci et
Aquiscinctii, jam in
diæcesi
Atrebatensi,
jam Cameracensi.

C

Duacum, non ignobilis civitas, et Aquiscinctium, nunc rudera, florens olim abbatia, insigniuntur hodierno cultu S. Gurdanii, seu Gurdinelli. Uterque locus hic temporibus subjacet archiepiscopo Cameracensi; at non semper hunc rerum statum obtinuisse, colligit lector ex ipsis monumentis, quæ inferius afferenda sunt. Ne autem ullus inopportunos lapis in via sit, en paucis quæ jurisdictionis vicissitudo exstiterit in his oris: censent scilicet Gallia Christiana scriptores S. Remigii ævo episcopum apud Atrebatens, nullum vero Cameraci sedem suam habuisse; sed aliquot annis elapsis, Atrebatensem præulem Cameracum transmigrasse, eique Atrebatens remansisse unitos. Mutatio denuo contigit anno 1093, quo Lambertus ab Urbano Papa II Atrebatens infulus accepit, et credita ei diæcesis, qua Duacum et Aquiscinctium capiebatur, a Cameracensi separata est. Ineunte hoc sæculo, novos diæceson terminos statuit Pius Papa VII, atque ex eo tempore Cameracensi præuli denuo subjacent Aquiscinctium et Duacum. Jam ad ipsum Sanctum transferamus stylum.

cultum sortitus est præsens Sanctus, qui a pluribus duplicatur,

2 Certum est exstitisse virum sanctum, nomine Gurdanium; at volunt bene multi non unum tantum, sed S. Gurdanium exstitisse et S. Gurdinellum; et quidem constat Duaci Gurdinellum, Aquiscinctii Gurdanium ante hominum memoriam cultum esse. Porro ex obscuritate, qua involvitur quæstio de identitate S. Gurdanii et S. Gurdinelli, orta est magna apud martyrologos differentia. Menardus in Martyrologio Sanctorum Ordinis S. Benedicti, Duaci, transitum S. Gordanii eremitæ, qui et Gurdinellus dicitur, annuntiat; eademque fere verba usurpat Bucelinus in Menologio Benedictino. Simon

Peyronet, sacra theologiae doctor Tolosanus, in suo Sanctorum Catalogo probe ostendit sibi hanc controversiam notam esse, secutque nodum difficultatis adversus mox citandum Molanum. Claudius Castellanus, martyrologorum universalium facile princeps, ea m demit sententiam, in generali suo Martyrologio scribens: Aquiscinctii S. Gurdanii (Gourdain) eremitæ, cujus corpus Suessiones translatum, atque inde devectum est Duacum, ubi S. Gurdinellus (Gurdinell) audit. Mitto Martyrologium Parisiense et Ferrarii Catalogum generalem Sanctorum, idem adstipulantia. Secunda Martyrologiorum classis, eaque reliquis antiquior, unum S. Gurdinellum, aut potius Gurdinellum novit, et amplectitur Usuardinum codicem editum a Molano, atque alterum Usuardinum, cujus apud Sollerium nostrum ad præsentem diem mentio fit; Martyrologium Ms. Villariense, quod jam museum nostrum possidet; kalendarium præfixum Breviario Ms. Duacensi, quod similiter penes nos est, et in quo hic Sanctus Gurdinellus Confessor nuncupatur; et demum Martyrologium Germanicum, vulgo Canisianum dictum. Tertia classis Molanum fere patrem habet: hic quippe primus late disseruit de S. Gurdinello distinguendo a S. Gurdanio, eique assenserunt Saussayus in Martyrologio Gallicano, Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis, P. Willot in Martyrologio Belgico, Adrianus Van Loo in Vitis Sanctorum Belgarum, auctor Martyrologii Universalis Ms., quod in Ambianensi Bibliotheca vidimus, et editores Lovanienses Vitarum Sanctorum Butleri. Modus autem scribendi nomen nonnihil quoque variatur: ex Claudio Chastelain hausimus Gurdanium, sed Molanus et antiqua Aquiscinctiensi monumenta vulgo Gordanium

habent.

E

F